(مقالهٔ مروری)

الزامات و راهبردهای اخلاق حرفه‌ای در نظام آموزش عالی

مهلا آرین‌پور*[1]، ناهید محرابی[2]

1. بنیاد دانشنامه نگاری ایران

2. گروه فنّاوری اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش

(تاریخ دریافت: 94/5/5، تاریخ پذیرش: 94/8/9)

چکیده

زمینه: اخلاق حرفه‌ای نوعی تعهد اخلاقی و وجدان کاری نسبت به هر نوع وظیفه و مسئولیت است. نهاد نظام آموزش عالی بیش از هر حرفه دیگری چه در حوزه آموزش و چه در حوزه پژوهش، تحقیقات نظری یا کاربردی ملزم به تاکید بر مفاهیم اخلاق حرفه‌ای است. لذا لازم است نظام آموزش عالی ، الزامات و راهبردهای اخلاق حرفه‌ای را بیش از هر نهاد و سازمان دیگری مورد تاکید قرار دهد.

اخلاق آموزش در دانشگاه، تامین کننده منافع و رفاه فردی و گروهی دانشجویان می‌باشد. بی‌توجهی به اخلاق در آموزش به توانایی یادگیری دانشجویان آسیب می‌رساند. پژوهش حاضر بر آن است تا با بررسی برخی اصول، آنها را به عنوان راهبردی الزامی در بحث نظام آموزش عالی مطرح نماید. برخی از اصول اخلاقی آموزش دانشگاهی عبارتند از: احترام به دانشجویان در مقام انسانی، برابر دانستن دانشجویان در مشاوره، آموزش و نمره‌دادن و محرمانه نگه‌داشتن نمره دانشجویان. در زمینه اخلاق پژوهش دو مقوله مطرح می‌شود. اخلاق استفاده از انسان‌ها به عنوان آزمودنی‌های پژوهش و اخلاق مرتبط با اجرای پژوهش و دانش‌پژوهی. رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای توسط اساتید با توجه به نقش موثری که بر عملکرد فراگیران دارند از ارزش خاصی برخوردار است.

نتیجه‌گیری: الزامات اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی در قالب کلی آموزش عالی در فرایند توسعه و در حوزه‌های تدریس و تحقیق قابل بررسی هستند. با عنایت به اهمیت اخلاق در حوزه های فوق الذکر و بررسی‌های انجام شده می‌توان نتیجه گرفت که تمامی فرایندهای آموزش و پژوهش ماهیتی اخلاقی دارند. از این رو، رعایت الزامات اخلاقی یک ضرورت است.

کلید واژگان: *آموزش عالی، اخلاق حرفه‌ای، راهبردها*

سرآغاز

اخلاق یکی از اساسی‌ترین نیازهای بشر می‌باشد. اخلاق در لغت جمع واژه خلق به معنی خوی‌هاست و اخلاقمند کردن انسان‌ها راه صلاح و فلاح جامعه است. علم اخلاق، دانش بررسی و ارزش‌گذاری بر خوی‌ها و رفتار آدمی است؛ که رفتارهای آدمی برمبنای دو اصل توارث و تربیت در افراد جامعه شکل می گیرد. در فرایند اخلاقی چهار عنصر اساسی دخیل می‌باشد که عبارتند از: حساسیت اخلاقی[1]، قضاوت اخلاقی[2]، انگیزش اخلاقی[3] و عمل اخلاقی[4](1) اخلاق در دائره‌المعارف بریتانیکا در سه بعد مطرح شده است: اخلاق نظری[5] یا فرااخلاق[6] ،اخلاق هنجاری[7]، اخلاق کاربردی[8].«اخلاق نظری» به ماهیت مفاهیم و قضاوت‌های اخلاقی می‌پردازد. «اخلاق هنجاری» راه انتخاب صحیح میان« خوب و بد» و «درست و نادرست » را بر اساس قواعد اخلاقی مطرح می نماید و «اخلاق کاربردی» که اخلاق نظری و اخلاق هنجاری آن را مورد تایید قرار داده و با

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: ariankho2003@ yahoo.com

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]

بهره‌گیری از اصول و نظریه‌های مطرح در آنان به بحث و بررسی پیرامون اخلاقیاتی نظیر عدالت اجتماعی، برابری نژادی، جنسیتی و مانند آن می‌پردازد. اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی نیز در گروه اخلاق کاربردی قرار می‌گیرد که عبارت است از: مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری که رفتار افراد و گروه‌ها را تعیین می‌کند. مفهوم اخلاق حرفه‌ای از علم اخلاق اتخاذ شده و عبارت است از مجموعه قوانین اخلاقی که نخست از ماهیت حرفه یا شغل بدست آمده است (2). در حقیقت اخلاق حرفه‌ای فرایند تفکر عقلانی بوده که هدف آن تعیین ارزش‌های سازمان است. اصول اخلاق حرفه‌ای دارای باور و ارزش‌های والایی است که رعایت آنها در رعایت هنجارهای اجتماعی بسیار نقش‌آفرین است و این مستلزم شناخت اولیه و بنیادین اصول مذکور است. در جامعه فاقد اخلاق حتی تجهیز افراد به علم و دانش جز پیچیده کردن و پیشرفته کردن مشکلات نتیجه‌ای نخواهد داشت (3). با وجود قدمت طولانی مباحث اخلاق حرفه‌ای علمی، موج تازه‌ای از توجه به ابعاد اخلاقی علم و فن آوری از دهه 70 قرن بیستم میلادی ایجاد شد. در 1987، دانشگاه ییل و انجمن ارزش‌های آموزش عالی، مبتکر فعالیت‌های دانشگاه محور شدند که کانون توجه آن، ترویج اخلاق‌پژوهی بود (4). امروزه داشتن اخلاق حرفه‌ای، به عنوان یک مزیت رقابتی مطرح می‌شود و تاثیر چشم‌گیری برروی فعالیت‌ها و نتایج کاری دارد. اخلاق حرفه‌ایی بهره‌وری را افزایش داده، ارتباط‌ها را بهبود بخشیده و درجه ریسک را کاهش می‌دهد (5).

در چند سال اخیر خوشبختانه تحقیقات زیادی در زمینه اخلاق حرفه‌ایی انجام شده است و اخلاق حرفه‌ایی از جنبه‌های مختلف توسط محققان و صاحب‌نظران مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش‌های خارجی نیز نشان‌دهنده این موضوع است که نگرانی در عرصه اخلاق حرفه‌ایی و به ویژه یکی از ابعاد کلیدی آن یعنی کرامت انسان وجود دارد و یکی از دغدغه‌های اساسی است(6). در مطالعه حاضر اتخاذ راهکارهای صحیح و وجود الزامات اخلاقی در سیستم آموزش عالی حول دو محور آموزش (تدریس) وپژوهش (تحقیق) مورد بررسی واقع شده است.

آموزش عالی در فرایند توسعه

مراکز آموزش عالی همواره از نهادهای پیشتاز حرکت‌های فرهنگی و اجتماعی بوده‌اند آن چنان که باورها و اعتقادات آن به سرعت در جامعه نفوذ می‌کند و این امر به دلیل آن است که آموزش عالی از تاثیرگذارترین محیط‌ها برای نهادینه کردن اصول و ارزش‌های اخلاقی[9] محسوب می‌گردد. بنابراین آموزش عالی در تغییر و تحولات جوامع انسانی نقش مهمی ایفا کرده است. به طوری که بدون در نظر گرفتن این نقش نمی‌توان مسیر توسعه جوامع را بررسی کرد. به جرئت می‌توان گفت که در تاریخ بشر هیچ عاملی همانند آموزش عالی بانی و ناشر تحولات سازنده در جوامع انسانی نبوده است. چه آن که پیشتازان تحولات علمی و اجتماعی تربیت‌شدگان آموزش عالی هستند که کارکنان آگاه علمی جامعه را تشکیل می‌دهند. به عبارت دیگر از جمله رسالت‌های عمده دانشگاه و آموزش عالی، تسهیل رشد و تکامل انسان، توسعه و غنای دانش و فرهنگ کشور و پرورش نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه است. آموزش عالی شرایط مناسبی برای بروز مشکلات اخلاقی دارد و اخلاق در همه زمینه‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی کاربرد دارد(7). هدف‌های عمده آموزش عالی در هر کشور را می توان بر چهار محور تصور کرد: 1- کمک به تحقق هدف‌های اجتماعی از طریق فراهم آوردن برابری در فرصت‌های آموزش عالی 2- برآوردن تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی متناسب با ویژگی‌ها، انگیزه‌ها، انتظارات و تحصیلات افراد، پرورش توانایی‌های بالقوه شهروندان و تسهیل فرایند یادگیری مستمر 3- پرورش نیروی انسانی متخصص مورد نیاز توسعه کشور و کمک به حل مسائل جامعه 4- پیشبرد مرزهای دانش و تولید دانش نو.

الزامات اخلاقی در آموزش

همان گونه که اشاره شد، اخلاق حرفه‌ای به مسائل و رفتار اخلاقی یک نظام حرفه‌ای مانند پزشکی، وکالت، مهندسی و غیره می‌پردازد و ناظر بر افعال ارادی افراد آن حرفه در حیطه فعالیت‌های حرفه‌ای خودشان است. آموزش عالی نیز نظامی

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]

حرفه‌ای است و مجموعه‌ای از رفتارهای انسانی شاغلان آن در شکل‌دهی فضای اخلاقی آن نقش دارد (8). در دانشگاه‌های ایران و جهان بحث اخلاق حرفه‌ای مدت زمانی است که مورد توجه واقع شده و تعاریف و مستنداتی برای آن در گروه‌های شغلی مطرح شده است. این تعاریف به صورت کدهای اخلاق حرفه‌ای و بر مبنای اصول فرهنگی، آموزه‌های دینی، هنجارهای اجتماعی و مقررات مرتبط تدوین و منتشر شده‌اند. علیرغم غنای کافی که در متون دینی و فرهنگی ما وجود دارد، موضوع «اخلاق در آموزش دانشگاهی» یا به بیان صحیح‌تر « اخلاق در آموزش و پژوهش دانشگاهی» به گونه ای که در شان آن است مورد توجه قرار نگرفته است. در مجموع باید گفت، اخلاق حرفه‌ای به طور عام و اخلاق حرفه‌ای آموزش به طور خاص در بین اعضای هیئت علمی و دانشجویان منزلتی خاص دارد. در بسیاری از دانشگاه‌ها در سطح جهان آیین نامه‌هایی با عنوان کدهای اخلاق حرفه‌ای تدوین شده است که در این بیانیه‌ها بسیاری از ارزش‌های اخلاقی قابل احترام درج شده است.(9) در سال‌های اخیر علاقمندان به پیشرفت و توسعه کشور، کارکردهایی را برای آموزش عالی بیان می‌کنند. به رغم اینها، اگر در گذشته تربیت نیروی انسانی متخصص و تامین نیازهای اقتصادی کشور کارکرد عمده و اساسی در نظر گرفته می‌شد، امروزه از دانشگاه انتظار می‌رود نقشی توامان ایفا کند. از یک سو نیروی انسانی متخصص و ماهر تربیت کند، و از سوی دیگر به تولید اندیشه و علم بپردازد.(10) مرزها و محدوده رفتارهای پسندیده و ناپسند برای اجرای وظایف حرفه‌ای از سوی مدیران و مدرسان به وسیله‌ی اخلاق در آموزش عالی می‌تواند گروه‌های تحت آموزش را مورد حمایت قرار دهد. اخلاق در آموزش عالی با مشخص کردن حدود و ثغور رفتارهای مناسب و نامناسب مدیران و هیات علمی در اجرای مسئولیت‌های حرفه‌ای ذینفع‌های گوناگون آموزش عالی را حمایت می‌کند. در عرصه آموزش عالی عواملی همچون جو گروه آموزشی، ساختار گروه آموزشی و تجربیات دانشجویی به طور تنگاتنگ با اخلاق پیوند خورده است. نظام آموزش عالی به عنوان پدیده‌ای هدفمند دارای دو بعد کمی و کیفی است که رشد متعادل و موزون آن نیز باید در هر دو بعد کمی و کیفی به موازات یکدیگر باشد. رشد و گسترش کمی نظام آموزش عالی بدون توجه به کیفیت مسائلی مانند ترک تحصیل و اضافه عرضه نیروی انسانی متخصص، عدم فرصت جهت خلاقیت و در نهایت اتلاف منابع مالی و انسانی را بوجود می‌آورد (11). دانشگاه‌ها از پر ارزش‌ترین نهادهایی هستند که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد و به عنوان یکی از زیر نظام‌های عمده آموزش عالی، به تربیت و آماده ساختن نیروی انسانی کارآمد، شایسته و دارای مهارت به منظور پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه‌های مختلف می‌پردازند(12). دانشگاه از یک سو حافظ و انتقال دهنده میراث فرهنگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه و از سوی دیگر پاسخگوی نیازهای اجتماعی برای کسب اشاعه و توسعه دانش و فن‌آوری است (13). کیفیت آموزشی و پژوهشی از جمله دغدغه‌هایی است که همیشه نظام‌های دانشگاهی برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند. کوشش‌های قابل‌توجهی نیز در زمینه ارتقای مستمر کیفیت آموزش عالی و دستیابی به هدف‌های نظام‌های دانشگاهی در دو دهه اخیر، در بسیاری از کشورها به عمل آمده است. بحث کیفیت در آموزش عالی به معنای مطابقت شرایط و وضعیت عوامل آموزش اعم از درون‌داد، فرایند و برون‌داد با استانداردها، اهداف خرد و کلان آموزشی می‌باشد. همچنین کیفیت در آموزش عالی برای دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی، مدیران، برنامه‌ریزان، محققان، کارفرمایان و جامعه مساله بااهمیتی است. از سوی دیگر کیفیت در آموزش عالی امری پویا و دارای ابعاد متعددی است که به‌طور دائم تغییر می‌کند. همین پویایی و تغییرپذیری کیفیت باعث می‌گردد که برنامه‌ریزان آموزشی برای ارتقاء دائمی آن بکوشند (14). با استفاده از دیدگاه سیستمی و نگاه جامع به کیفیت می‌توان کیفیت نظام آموزشی را بر مبنای هر یک از عوامل و عناصر نظام دانشگاهی تعریف کرد که در این خصوص کیفیت بر حسب هر یک از عوامل درون‌داد، فرایند و برون‌داد مدنظر قرار می‌گیرد بر این اساس می‌توان گفت که کیفیت نظام آموزشی «حالت ویژه‌ایی» از نظام بوده که نتیجه یک سلسله اقدامات و عملیات مشخص است که پاسخگوی نیازهای اجتماعی معین در یک نقطه زمانی و مکانی

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]

خاص می‌باشد. بنابراین به منظور فراهم آوردن حالت ویژه که کیفیت مطلوب نظام دانشگاهی را نمایان می‌کند بایستی وضع مطلوب عوامل نظام دانشگاهی را تعریف و به صورت مستمر در بهبودی وضع موجود و نزدیک کردن آن به وضع مطلوب کوشید. نظام‌های آموزش عالی در جهت نیل به اهداف مشخصی فعالیت می‌کنند و دارای رسالت و ماموریت ویژه هستند. از جمله این اهداف می‌توان به گسترش مرزهای دانش، تربیت نیروی متخصص و پرورش تفکر انتقادی اشاره کرد (15). آموزش و تحصیل در سطوح عالی منجربه ارتقای بلوغ شخصیتی و اجتماعی افراد، احترام آنان به حقوق بشر، آزادی‌های انسانی و گسترش صلح و افزایش مشارکت آنان در ساختن جامعه‌ای آزاد و پویا می‌شود (16). یک استاد در دو بعد باید خود را ملزم به رعایت اصول اخلاقی بداند؛ اول به جهت تاثیرگذاری که بر رفتار و افکار فراگیران دارد، باید خود را آراسته به فضایل اخلاقی نماید و بداند موثرترین روش در انتقال ارزش‌های اخلاقی مثبت، آشکار شدن آنها در رفتار واقعی مدرس است. دوم، به جهت وظیفه‌ای که در قبال برآوردن نیازهای آموزشی دانشجویان دارد، باید با رعایت حداکثری اصول اخلاقی در انجام وظایف حرفه‌ای، مسئولیت‌های آموزشی خود را به بهترین نحو به انجام برساند.(17)

اخلاق آموزش در دانشگاه حافظ سعادت و رفاه فردی و گروهی دانشجویان است. مجموعه عام و مشترکی از اصول اخلاقی ریشه دار در ضوابط آموزشی که مورد حمایت هیات علمی است در 1999 میلادی توسط محققان در دانشگاه جان هاپکینز ارائه شده که عبارتند از:

- احترام به دانشجویان در مقام انسانی؛
- برابر دانستن دانشجویان در مشاوره آموزش و نمره دادن؛
- تبعیت هیات علمی از مسئولیت حرفه‌ای در برنامه‌ریزی دروس؛
- آزاد اندیشی نسبت به نگرش‌های مختلف در انتخاب موضوعات درس؛
- بی غرضی و بی طرفی در آموزش در برابر تلقین محتوای دروس ؛
- محرمانه نگهداشتن نمرات دانشجویان (18).

تحقق ضوابط آموزشی فوق الذکر در گرو فعالیت اثربخش اساتید خواهد بود به گونه‌ای که امروزه مهم‌ترین عاملی که در تعلیم و تربیت دانشجویان نقش ایفا می‌کنند اساتید می‌باشند زیرا آنها می‌توانند با اندیشه‌ای که دارند برروی هزاران نفر اثر بگذارند. اساتید، مرکز فعالیت‌های حرفه‌ای شناخته می‌شوند(19)و با روح و روان و احساسات فراگیران سرو کار دارند و نمی‌توان نقش مهم و غیرقابل‌انکار آن‌ها را در فرایند آموزش نفی کرد(20).

رعایت اخلاق در آموزش تضمین کننده سلامت فرایند یاددهی-یادگیری در دانشگاه است. ضوابط و ارزش‌های اخلاقی مرتبط با آموزش و یادگیری به این امر کمک می‌کند که حقوق دانشجویان در برخورداری از بهترین آموزش‌ها و شان و جایگاه علم و علم‌آموزی از طرف دیگر رعایت شود (21). نهادینه ساختن رفتارهای اخلاقی در آموزش و پژوهش که اساسی‌ترین رسالت دانشگاه‌ها می‌باشد عبارت است از: تامین الزامات اخلاقی استادان در برابر دانشجویان، جامعه و حرفه خود که با رویکرد خودتنظیمی درون و برون فردی (توسط خود کنترلی فرد، همکاران و سیستم دانشگاهی) محقق می‌شود. فرایندNEAT یکی از روش‌های موثر این راهبردها است و شامل مراحل زیر می‌باشد:

(N) گوشزد[10] به استاد خاطی که در صورت عدم رفع و تصحیح موارد نقض اخلاق حرفه‌ای، واکنش و تصمیم قانونی دانشگاه را درپی‌خواهد داشت.

(E) تشریح و تصریح[11]، در این مرحله موارد تخطی را مدیران اجرایی یا ناظرین ارزیاب باید تعیین نمایند و تمامی موارد باید بطور جامع و با تمام جزییات در فرم‌های مشخصی قید گردیده و به اطلاع فرد مورد نظر برسد و شامل پیشنهاداتی برای بهبود اوضاع نیز باشد

در تحقیق و پژوهش‌های علمی پیروی از اصول اخلاقی الزامی است. بر اساس تعاریف بنیاد ملی علوم و موسسه ملی بهداشت، تخلف پژوهشی شامل جعل، دستکاری یا سرقت متون، هنگام اجرای تحقیق یا گزارش یافته‌های پژوهشی است (7).

(A) مساعدت و کمک[12] لازم باید توسط افراد مسئول ارزیابی و نظارت بر تخلفات به فرد مورد نظر ارائه شود تا فرایند تصحیح و ترمیم اخلاقی صورت گیرد.

(T) زمان[13] کافی برای تصحیح تمام موارد تخطی‌های اخلاقی باید ملحوظ شود و این زمان به گونه‌ای تخصیص یابد که فرایند تصحیح موارد نقض اخلاقیات در خاطی میسر باشد.

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]

مجازات‌های قانونی تنها به منظور تنبیه افراد خاطی نیستند، بلکه برای ترویج فضای اخلاقی و پیشگیری از وقوع آن توسط دیگران می‌باشد (13). از نظر انجمن اساتید آمریکا معلمین موظفند محیط آموزشی ایجاد کنند که زمینه تکمیل استعداد و توانایی بالقوه همه دانش‌پذیران را فراهم نمایند. این انجمن معتقد است اساتید باید مسائلی مانند تعهد به قوانین و آداب مدنی مانند کوشش و پشتکار، مسئولیت‌پذیری، همکاری، وظیفه‌شناسی، وفاداری، صداقت و راستی، احترام به قانون، احترام به دیگران و خود را رعایت نمایند. به طور کلی، کدهای اخلاق[14] حرفه‌ای اساتید توسط این انجمن در چهار حیطه رفتار با دانشجو، رفتار با همکاران، رفتار با والدین و جامعه، انجام فعالیت‌ها و عملکرد مربوط به خود تقسیم‌بندی شده و هر مورد با مصادیق به بحث گذاشته شده است (22).

الزامات اخلاقی در پژوهش

در سیستم آموزش عالی، پژوهش سهم عمده‌ایی دارد که رعایت اصول اخلاقی در این حوزه نیز ضروری است. اخلاق پژوهش نیز شاخه‌ای از اخلاق حرفه‌ای است که به اصول اخلاقی که پژوهشگر بایستی از ابتدای ساماندهی تحقیق آنها را لحاظ کند، اشاره دارد. رعایت اخلاق پژوهش تنها به پژوهشگران برنمی‌گردد بلکه بخش مهمی از اخلاق پژوهش متوجه سازمان‌های پژوهشی یا متولیان امر پژوهش است که می‌توان از آن به عنوان اصول اخلاقی سازمان‌های پژوهشی یاد کرد. تصمیم‌گیری‌های کلان پژوهشی نقش بسیار مهمی در هدایت پژوهش و پژوهشگران دارد و بی‌تردید ضرورت تدوین اصول اخلاقی سازمان‌های پژوهشی را دوچندان می‌سازد. بنابراین برخوردارشدن از جامعه سالم پژوهشی مستلزم رعایت اصول اخلاقی پژوهش توسط پژوهشگران از یک سو و سازمان‌های متولی پژوهش از سوی دیگر است. بسیاری از بایدها و نبایدهای مربوط به پژوهش به دلیل نداشتن مقررات یا عدم آگاهی و شناخت پژوهشگران مورد غفلت قرار می‌گیرند. بنابراین داشتن آگاهی و علم کافی از اصول و موازین اخلاق پژوهش موجب پیشگیری از بروز بسیاری از اتفاقات و تخلفات آگاهانه یا ناآگاهانه در حوزه پژوهش آموزش عالی خواهد شد (23).

به طور کلی، اخلاق در پژوهش یعنی رعایت موازین اخلاقی در مراحل مختلف تحقیقات. اخلاق پژوهش یک رابطه عقلانی و قانونی است که به موجب آن پژوهشگران موظف می‌شوند حقوق مؤلف و صاحب اثر را رعایت نمایند. رعایت حقوق افراد و پایبندی به مسئولیت‌های اخلاقی در پژوهش محتاج اصولی است. این اصول، به این علت تدوین می‌شوند تا برای پژوهش‌هایی که در معرض تنگناهای اخلاقی قرار دارد، راهنمایی وجود داشته باشد. اما هر پژوهشگر، علاوه بر ضرورت رعایت وجه معرفت‌شناختی موضوع، باید قواعد اخلاقی را هنگام پیشبرد طرح پژوهشی خود رعایت کند. معضلات اخلاقی در پژوهش در قالب اصول اخلاقی زیر دسته‌بندی می‌شوند:

-احترام به خود مختاری؛ شامل آزادی‌های اشخاص، حریم خصوصی، داوطلبانه بودن

-عدم تبه‌کاری؛ این اصل دارای سابقه‌ای طولانی در پژوهش است.

-احسان؛ احسان یعنی تعهد به انجام کار خوب یا توقف یا حذف آسیب‌های احتمالی.

- عدالت.

نتیجه‌گیری

اعضای هیات علمی، یکی از اجزای کلیدی مراکز آموزش عالی هستند. ارتقاء و بهبود کیفیت آموزش و پژوهش (و خدمات تخصصی) هدف متعالی هر نظام آموزش عالی است که دست نیافتن به این هدف باعث به هدر رفتن منابع اقتصادی، زوال اعتماد به نفس و تزلزل شخصیت فردی و اجتماعی فراگیرندگان می‌شود.

نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که آموزش (تدریس) و پژوهش (تحقیق) از جمله فعالیت‌هایی هستند که از ماهیت اخلاقی برخوردارند. ادراک اخلاقی درحوزه آموزش عالی با ادراک جمعی اساتید و دانشگاهیان در حیطه‌های آموزش و پژوهش میسر می‌شود.

اعمال مفاهیم اخلاق حرفه‌ای در نظام آموزش عالی با رشد و حصول دستاوردهای نظری و عملی زیر همراه است:

-نشر و اشاعه فرهنگ اخلاق حرفه‌ای[15]

-نهادینه ساختن مبانی اخلاق حرفه‌ای در فعالیت‌های نظری و عملی آموزش و پژوهش(ارائه آن در قالب یک واحد درسی به دانشجویان)

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]

انتقال یافته‌ها به نسل‌های بعدی

- مرئی ساختن اصول ارزشی، فرهنگی و اخلاقی در سایر شئون زندگی دانش‌آموختگان و ارتقاء فرهنگ عمومی جامعه

- معرفی و آشنایی اساتید با الزامات و راهبردهای اخلاق حرفه‌ای موجبات انتقال ارزش‌های انسانی به دانشجویان خواهد گردید. ضوابط اخلاقی به عنوان اهرمی توانمند راهنمای اعضای هیات علمی برای حل مسایل اخلاقی و پیشگیری از بروز رفتارهای غیراخلاقی خواهد بود.

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده اخلاق امانتداری علمی رعایت و حق معنوی مؤلفین آثار محترم شمرده شده‌است.

واژه‌نامه

حساسیت اخلاقی	1. .Ethical Sensitivity
قضاوت اخلاقی	2. Ethical Judgment
انگیزش اخلاقی	3. Ethical Motivation
عمل اخلاقی	4 Ethical Character
اخلاق نظری	5 Theoretical Ethics
فرا اخلاق	6. -Meta Ethics
اخلاق هنجاری	7. Normative Ethics
اخلاق کاربردی	8 Applied Ethics
ارزش‌های اخلاقی	9.Ethical Values
گوشزد	10 (N) Notice
تشریح و تصریح	11.(E) Explanation
مساعدت و کمک	12.(A) Assistance
زمان	13.(T)Time
کد اخلاقی	14.Ethical Code
اخلاق حرفه‌ای	15. Professional Ethics

منابع

1. Gholami K. Ebrahimi I. (2015). Providing and fitting an ethical sensitivity model and its relationship with caring teaching. Ethics in Science & Technology; 10(1): 85-94. (In Persian).
2. Arasteh H, Jahed H. (2011).Considering ethics in universities and higher education centers, a choice for improving behavior. Science Cultivation Journal; 1 (2): 31-40. (In Persian).
3. Imanipoor M. (2012). Principles of professional ethic in teaching. Iranian Journal of Ethic and Medical History; 3 (41): 6-27. (In Persian).
4. Serger M. Dochy F. (1996).Quality assurance in higher education: Theoretical consideration & empirical evidence. Studies in Educational Evaluation Journal; 22 (2): 115-137
5. Sahraee MT. (2007).Prophet method in managing thoughts and political behaviors. Tehran: Ministry of Science, Research and Technology, Research Center for Cultural and Social Studies Publication. P. 115-117. (In Persian).
6. Ferasatkhah M. (2006). Scientific ethic, a key for improving higher education. Ethics in Science & Technology; (1): 13-27. (In Persian)
7. Mohammadi R. (2009). Quality assessments for higher education: concepts, principles, methods, and criteria. Tehran: Sanjesh Organization Publication. (In Persian).
8. Rubenstein LS. (2010). Professional ethics report. advancing science, serving, society; 23 (1): 1-8.
9. Mottalebifard A. Navehebrahim A, Mohsenzadeh F. (2011). Recognizing professional and ethical indicators in university teaching from the perspectives of postgraduate students: A qualitative approaches. Ethics in Science & Technology; 6(3): 9-16. (In Persian).
10. Association of American Educators (2011). AEE code of ethics for educators. Available at: http://aaeteachers.org/index.php/about-us/aae-codeof-ethics. Accessed: 2 Jun 2015.
11. Farmahini-Farahani M, Behnamjam L. (2012). Ethics components in education of faculty members of shed university. Ethics in Science & Technology; 7(1): 48-57. (In Persian).
12. Ghourchian N. (1995). Considering different dimensions for program planning: ministry of culture and higher education. Tehran: National Institute of Genetic Engineering and Biotechnology Publication. P. 72-80. (In Persian)
13. Hosseinian S. (2006). Ethics in consulting and psychology. Tehran: Kamale Tarbiat Publication. P. 30-36. (In Persian).

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]

14. Fitzpatrick JL, Worthen BR, Sanders JR. (2004) Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines. 3rd ed. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
15. Savari K, Ghaseminejad J, Dehghan H. (2002). Survey of the features of a good teacher from view points of high school students in Mahshhar. Psychol Educ Sci; (13, 14): 75-84 (In Persian).
16. Bazargan A. (2001). Educational assessments: concepts, schemas and operational processes. Tehran: Samt Publication. P. 101-103. (In Persian).
17. Majidpour A, Dehbozorgi B. (2007). Practical technique in compiling organizational ethical charter. Tehran: Ministry of Science, Research and Technology, Research Center for Cultural and Social Studies Publication. P. 81-83. (In Persian).
18. Nemati MA, Mohseni H. (2007). Ethic in higher education, components, obligations and strategies: Research letter on ethic in higher education. Tehran: Cultural and Social Studies Group. P. 8-10. (In Persian).
19. Ekrahi M, Anvar M, Sahmodini MA, Moshkibaf MH, Khademi S, (2006). Survey of the features of a good teacher on the basis of the teachers' view in Fasa College of Medical Sciences. Steps of Developments in Medical Education Journal; 2 (8): 96-97. (In Persian).
20. Haji-Aaghajani S. (2001) Comparison and survey of teachers and students' views about the items of a good teacher. Teb-Va-Tazkieh Journal; 41: 47- 51 (In Persian.)
21. Golmohammadi R. (2010). Ethic obligations in university education. Hamadan: Medical University Publication. P. 47-50. (In Persian)
22. Ghourchian N. (1994). An analysis on quality cube in higher education system. quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education; (7,8): 11-20. (In Persian)
23. Ghourchian N, Arasteh. H, Jafari P. (2004). Encyclopedia of higher education. Tehran: Iran Encyclopedia Compiling Foundation Publication. P. 91-93. (In Persian).

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-19]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1395.11.4.3.7]